

Katolički tjednik

Glas u službu evangelizacije

Kršćanski odgovor na totalitarne laži jest istina

INTERVJU

Dr. Josip Stjepandić

*Proces suočavanja s totalitarnom
prošlošću daleko je od kraja*

U IZLOGU

*Lažnom realizmu treba
suprotstaviti realizam milosrđa*

REPORTAŽA

*Bogu na slavu,
a svijetu na istinu*

Na našim prostorima izostaje stvarna osuda komunističkih zločina

Misa za žrtve totalitarnih režima

Na *Groblju mira* na Bilima, mjestu molitve i spomena na stradale, u subotu, 22. kolovoza obilježen je Europski dan sjećanja na žrtve svih totalitarnih i autoritarnih režima.

Euharistijsko slavlje predvodio je zagrebački nadbiskup metropolit i predsjednik Hrvatske biskupske konference **mons. Dražen Kutleša**. Među okupljenima bile su obitelji žrtava, vjernici i hodočasnici te predstavnici crkvenoga, društvenoga i političkoga života. U homiliji naslovljenoj *Mogu li ove kosti oživjeti?*, nadahnutoj viđenjem proroka Ezekielu o dolini suhih kostiju (Ez 37,1-14), nadbiskup je povezao bol obitelji nestalih s kršćanskim pozivom na istinu, pravednost, oprostjenje i nadu u uskrsnuće. Na početku mons. Kutleša izravno se obratio sinovima i kćerima, unucima i drugoj rodbini onih čija su imena ispisana na bijelim križevima, ali čiji grobovi još nisu pronađeni.

Bog ta imena nikada nije zaboravio

„Bol takve neizvjesnosti traje desetljećima i ne nestaje protekom vremena“, rekao je, stavljajući im na srce Božju riječ upućenu Ezekielu. Pitanje može li smrt ponovno ustupiti mjesto životu, protumačio je kao pitanje svakoga naraštaja koji stoji pred posljedicama ljudskoga zla: može li se ondje gdje se pokušalo iskorijeniti istinu ponovno roditi nada te može li rana naroda postati izvorom pravednosti, a ne nove mržnje?

Središnju sliku homilije nadbiskup Kutleša izgradio je uspoređujući Jazovku u kojoj su pronađene kosti bez imena, i *Groblje mira* na komu stoje imena bez kostiju te posvijestio kako se iza svake kosti i svakoga križa nalazi osoba: nečiji sin, otac, majka, dom i prekinuta životna priča. „Jedan narod razapet između jame koja skriva njegove mrtve i križa koji ih još uvijek čeka“, rekao je nadbiskup istaknuvši da Bog nijedno od tih imena nikada nije zaboravio. Tumačeći prvi korak Ezekielova poslanja – vidjeti dolinu onakvom kakva jest – mons. Kutleša pozvao je da se ne odvraća pogled od rana povijesti.

Nadbiskup je potaknuo trajnu molitvu da se jednoga dana susretnu križ i kosti

Podsjetio je na ljude ubijane bez suda i utvrđene krivnje te bacane u ponore i jame, kao i na desetljeća nametnute šutnje tijekom kojih obitelji nisu znale gdje mogu zapaliti svijeću i oplakati svoje pokojne. Pokušaj skrivanja grobova, naglasio je, nije bio samo pokušaj skrivanja tijela, nego i oduzimanja prava na ime, grob, sjećanje i molitvu.

Iskapanje istine

Govoreći o posebnu značenju *Groblja mira*, opisao ga je kao mjesto zajedničkoga sjećanja i molitve, ali i kao „groblje obećanja“ i „groblje čekanja“ – trajnu molitvu da se jednoga dana susretnu križ i kosti. Uz to nadbiskup je upozorio i na nejednak odnos prema zločinima totalitarnih režima. Dok su nacistički i fašistički režimi povijesno i pravno osuđeni, na našim prostorima još izostaje stvarna i dosljedna osuda komunističkih zločina, utvrđivanje odgovornosti te puna pravda za žrtve. Nijedna ideologija koja čovjeku oduzima ime, dostojanstvo i pravo na grob, poručio je, ne može biti temeljem pravedna društva. „To nije kopanje po prošlosti. To je iskapanje istine“, naglasio je zagrebački nadbiskup te imenima na križevima poručio da nisu zaboravljena, zatvorenim jamama da neće zauvijek ostati zatvorene, a majkama koje su umrle, ne znajući gdje

su grobovi njihovih sinova, da njihova bol i suze nisu bile uzaludne.

Istina bez mržnje

Na kraju molio je za vječni pokoj svih koji su već našli mjesto počinka i onih čiji se zemni ostatci još traže, za utjehu njihovih obitelji te za snagu da se služi „istini bez mržnje, pravdi bez osвете i sjećanju koje otvara put pomirenju“.

Inače, obilježavanje Dana sjećanja na žrtve totalitarizama započelo je molitvom krunice, nakon čega su položeni vijenci i zapaljene svijeće. Uz izaslanstva Hrvatskog narodnog sabora i vlasti u BiH na čelu s predsjednikom HNS-a **Draganom Čovićem**, predsjedateljicom Vijeća ministara BiH **Borjanom Krišto** i predsjednicom Federacije BiH **Lidijom Bradarom**, počast žrtvama odali su i predstavnici Republike Hrvatske u čije je ime vijenac položio državni izaslanik predsjednika Vlade RH i tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH **Zvonko Milas**, kao i izaslanstvo Ministarstva obrane i Oružanih snaga BiH predvođeno zamjenikom ministra obrane **Slavenom Galićem**.

Zajednički vijenac položili su i Počasni bleiburški vod i Udruga *Macelj 1945.*, udruge koje trajno čuvaju sjećanje na žrtve Drugoga svjetskog rata i poraća.

ZN/KT

Memorijalni centar *Groblje mira Bile*

Bogu na slavu, a svijetu na istinu

Smisao ovoga groblja nije traganje za zločincima i njihovo privođenje pravdi, nego traganje za žrtvama i omogućavanje im dostojna pokopa i sjećanja. Ovdje se zapravo budućnost miri s prošlošću i čuva dostojanstvo istine.

Piše: **Josip Vričko**

Tek danas, vrelog ljeta (Gospodnjeg) 2026., više od desetljeća otkako se začela ideja o komemoriranju ratnih i poratnih žrtava komunističkog zlosilja, jasno je zašto su rodonačelnici ove ideje izabrali baš ovo mjesto na spoju međa Mostara i Širokog Brijega. Ova je visoravan naoko na osami, gotovo izolirana – a, opet, pravo hodočasničko mjesto gdje se, dakako, ne dolazi usput, nego kako bi se molilo u tišini, zapalila svijeća i, onima čije su kosti tko zna gdje, pokazalo kako nisu zaboravljeni. I neće biti. Kao što su to njihovi nesmiljeni egzekutori vjerovali da hoće...

Misište se ne može zaobići

Asfaltiranim putem, a i to je stečevina ideje da se baš na ovoj visoravni gradi *Groblje mira*, može se doći iz pravca Mostar – Goranci – Bogodol gdje se na Babaljci – kod kipa Sv. Ante – skrene lijevo za Bile. Drugi je smjer od Širokog Brijega prema Mostaru gdje se u mjestu Dobrić skrene desno za Grabovu Dragu i tim se putem učas popnete na Bile. Mi smo se, u režiji naših domaćina, odlučili za ovu drugu inačicu. No, bogohulno je pritom ne stati kod Misišta gdje su se za vrijeme osmanskih zabrana krišom održavale svete mise – i gdje se, na kamenu i drači, kalila vjera ovdašnjeg naroda. Tradicionalno se ovdje slavi sveta misa prve nedjelje nakon Petrovdana. Prema usmenoj i pisanoj predaji, još 1488. franjevci su na ovo-

me prostoru služili mise za vjernike iz Mostara, Brotnja i šire okolice. Bilo je to u ta teška vremena, a i danas je, duhovno utočište. Više od pola tisućljeća...

Skreće nam na to pozornost i naš domaćin **fra Miljenko Mića Stojić**, slijedom čega nam je jasno kako je zapravo ovo prva hodočasnička postaja na putu za naše odredište.

Misište – prva hodočasnička postaja na putu ka Groblju mira

I, kako se približavamo *Groblju mira*, već je na prvi pogled jasno kako je slika – u odnosu na onu od prije pet-šest godina

kada nas je ovaj hercegovački franjevac, uistinu impresivna životopisa, prvi put upoznao s ovim projektom, danas čvrsto ugniježđena u ovom prirodnom amfiteatru iznad koga se uzdižu: istočno Prenj, južno Velež, sjeverno Čabulja, a iza nje se vidi Čvrtnica... Ovdje je u veljači kobne 1945. bilo mjesto krvavih borbi i stradanja Hrvata. Što je, također, bila važna činjenica pri odabiru lokacije.

Budućnost se miri s prošlošću

A kad smo s fra Mićom kročili na samo groblje, gotovo zatečeni svime onim što je urađeno, sjetili smo se, usred te nekako svečane bjeline, riječi književnice **Anite Martinac** koja je, i sama impresionirana ovim mjestom, prvo s nama prije nekoliko godina podijelila svoje dojmove, a potom i napisala: „... U tom prirodnom amfiteatru smješten je Memorijalni centar *Groblje mira*... mjesto hodočašća, molitve, monumentalni spomenik kulture, sakralni objekt, mauzolej, oaza mira i spokoja, gdje se budućnost miri s prošlošću i čuva dostojanstvo istine.“

„Uže rukovodstvo“ gotovo svakodnevno bdije nad rastom projekta

Ne treba, međutim, zaboraviti kako je put do ovoga što danas vidimo na Bili-ma bio sve samo ne lagan. U biti, moglo bi se, makar kolokvijalno, kazati kako je temelj za mogućnost komemoriranja žrtava na ovakav način i općenito udaren prije 20 godina, 2006., kada je 25. siječnja Skupština Europskog parlamenta donijela rezoluciju pod naslovom *Potreba za međunarodnom osudom zločina totalitarnih komunističkih režima*. Slaže se fra Mića, pa nam tumači:

„Rezolucija u točki 13. ‘poziva sve komunističke ili postkomunističke stran-

ke da u svojim zemljama, ako to dosad nisu učinile, ponovno procijene povijest komunizma i svoju vlastitu prošlost, jasno se distanciraju od zločina koje su počinili totalitarni komunistički režimi i da ih osude bez ikakvih nejasnoća’. A koliko se ova rezolucija primila na ex-jugoslavenskom ozemlju gdje žive Hrvati, tema je koju nismo htjeli započinjati. U protivnom, došli bismo do priče o tzv. mostarskom *Partizanskom groblju* podignutom na od Crkve otetu zemljištu, nad kojim svako malo sljedba masovnih ubojica iz ’45 – i kasnije! – povremeno roni suze... Ma, ionako, za razliku od režima koji su vladali na ovim prostorima, hrvatski je puk uvijek znao gdje je istina.“

Bog je tako htio

Ipak, spomenimo još i kako je Europski parlament u travnju 2009. napravio daljnji iskorak te Rezolucijom o europskoj savjesti i totalitarizmu pozvao na dostojanstveno i nepristrano komemoriranje svih žrtava totalitarnih i autoritarnih režima. Zapravo, bilo je to i zeleno svjetlo fra Mići i njegovim budućim suradnicima. „Bog je tako htio da je tih godina s radom počela i Vicepostulatura postupka mučeništva *Fra Leo Petrović i 65 subrača*, koja je imala zadaću sustavno istraživati što se dogodilo s 66 hercegovačkih franjevaca koje su do jednoga pobili jugokomunisti tijekom Drugog svjetskog rata i u poraću“, prisjeća se tih dana naš domaćin napominjući kako je Vicepostulatura službeno s radom počela 19. rujna 2007. kada je on imenovan vicepostulatorom. Sjedište je u to doba bilo u Mostaru, na Humcu, a evo danas je na Širokom Brijegu.

„Između ostaloga“, kaže nam vicepostulator, „do sada smo pronašli posmrtnu ostatke, identificirali ih i pokopali još sedam ubijenih franjevaca. Tako sada znamo za posljednje počivalište njih 34“.

Gotovo bi se moglo kazati, a tako nam fra Mića i sugerira, kako je nakon što su se, vidjeli smo, stvorili „europski uvjeti“, sve počelo jednom kavom koju je u mostarskom *Hrvatskom domu hercega Stjepana Kosače* popio sa sveučilišnim profesorom **Milom Lasićem**, pravnikom od zanata. Tragajući, naime, za posmrtnim ostacima pobijenih hercegovačkih franjevaca, naš sugovornik i njegovi suradnici nailazili su i na posmrtnu ostatke pobijenih civila te su one koji su bili u masovnim grobnicama s franjevcima iskopali i nastojali identifi-

cirati pomoću DNK metode. No, kako je mnoštvo drugih ostalo razasuto kojekuda, fra Miću je kopkalo kako pronaći način tomu svemu doskočiti te je svoga prijatelja iz *Kosače* pitao postoji li zakon na temelju koga bi se moglo pokrenuti neko povjerenstvo ili nešto slično kako bi se počelo iskapati nebrojene civile. Gospodin Lasić uzeo je mali *time out* ne bi li proučio zakonske mogućnosti i pronašao rješenje. Pronašao ga je (!) u općinskoj odluci o obilježavanju i uređivanju grobišta, na što je još dodano „iz Drugog svjetskog rata i poraća“. I krenulo je...

„Rođendan“ 23. kolovoza 2013.

„Nakon određenih razgovora i priprema, Povjerenstvo je, na čelu s **Petrom Kožulom**, utemeljeno 4. kolovoza 2009. Marljivo smo prionuli radu jer nam nije trebalo tumačiti što su sve komunisti učinili u veljači ’45. na području širokobriješke općine. Do danas smo tako, između ostalog, zabilježili 161, što veću, što manju, masovnu grobnicu partizanskog nedjela iz tih strašnih dana. Na svaku smo stavili križ te pribilježili sva svjedočanstva koja se na tu masovnu grobnicu odnose“, pripovijeda fra Mića.

Ubrzo su se vidjeli prvi plodovi. Širokobriješkoj općini pridružili su se, formiranjem povjerenstava: Ljubuški, Čitluk, Neum, Kupres, Grude, Posušje, Busovača i Tomislavgrad, čiji je rad, kako se to danas voli kazati – transparentan te ga

U kolovozu 2016. biskup Ratko Perić blagoslovio je kapelicu posvetivši ju Sv. Josipu

se može pratiti na portalu *pobijeni.info*, fra Mićinih ruku djelu. Riječju, postala je to vrlo ozbiljna priča koja je zahtijevala koordinaciju svih tih povjerenstava. Slijedom čega su se 14. siječnja 2013. u obiteljskoj kući **Ilje Vrljića** u Bogodulu sastali: fra Miljenko, Pero Kožul, **Velimir Mabić**, **Vice Nižić**, **Niko Marušić** i, dakako, domaćin. Tema je bila izgradnja

grobља za Hrvate i pobijene njemačke vojnike. Fra Mića je predložio *Groblje mira* i tako je groblje – kršteno. A dogovoreno je da se gradi na Bilima.

Svećeničko polje za spomen na žrtve bestijalne partizanske osvete

„Odlučujući je korak bio polaganje kamena temeljca 23. kolovoza 2013. Nikakve infrastrukture nije bilo. Dan prije probijen je put do mjesta gdje smo namjeravali početi. Svetu je misu predvodio vojni dušobrižnik **don Ivan Turudić**, postavljen je križ i ploča na kojoj je, uz autorstvo Nike Marušića, pisalo: ‘Bogu na slavu, a svijetu na istinu Hrvati polažu kamen temeljac za izgradnju *Grobља mira* na Bilima 23. kolovoza ljeta Gospodnjega 2013.’ Nazočno je bilo stotinjak osoba“, sjeća se fra Mića toga dana koga bismo zapravo mogli nazvati rođendanom „projekta Bile“.

Put je – otvoren

Iduće je godine bilo nešto malo više ljudi, ali su se ipak pitali: Zbog čega smo danas ovdje?! Čak se i fra Mići, kojega optimizam nikad nije napuštao, činilo kao da ideja tapka u mjestu. Prevario se...

Ubrzo je dobiveno mjesto i nakon svih potrebitih dopuštenja da se na njemu izgradi *Groblje mira*, bilo je jasno kako je put od ideje do realizacije – otvoren. Ustrojio se i pravni nositelj svega posla: 13. studenoga 2013. utemeljena je Udruga *Mir international*, a kao članovi u nju su ušli pročelnici povjerenstava te Ilija Vrljić i Niko Marušić. Nastavljeno je, također, i zao-

krušivanje namisli o koordinaciji povjerenstva, slijedom čega je 21. ožujka 2014. pri Hrvatskom narodnom saboru osnovan Odjel za Drugi svjetski i Domovinski rat, za čijega je pročelnika izabran Ilija Vrljić. Tako su evo stvoreni pravni uvjeti za realizaciju željena projekta.

Fra Mića pak vjeruje kako je treća godina bila – prekretnica. Omeđeno je i poravnato buduće mjesto groblja, do njega je asfaltiran pristojan put... I, već te treće godine na svetoj misi koju je predvodio tadašnji generalni vikar Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanke biskupije **don Željko Majić** molilo je oko 5 000 vjernika. A onda 20. kolovoza 2016. bilo je jasno kako se krupnim koracima ide k cilju: već je bila izgrađena kapelica, kosturnica i zdenac za budući pomoćni objekt, podignute su glavna i sporedna kapija, dovedena je struja... Pred nekoliko tisuća vjernika svetu misu predvodio je **biskup Ratko Perić** koji je i blagoslovio kapelicu posvetivši ju Sv. Josipu.

Po uzoru na Sv. Josipa

Voditeljica Ureda Memorijalnog centra *Groblje mira* **Marijana Tomašević**, s kojom smo ušli u rečenu kapelicu,

Svi su križevi okrenuti prema onom – središnjem

tumači kako se svake godine na blagdan toga zaštitnika *Grobља mira* ovdje slavi sveta misa. „Kazala bih kako ta sveta misa daje duhovni temelj ovom Memorijalnom centru. Gledamo li simbolično,

onda bismo upravo kroz ovu svetu misu mogli gledati tu povezanost rada i molitve. Po uzoru na Sv. Josipa Radnika trudimo se predano raditi svaki trenutak i s molitvom u srcu dostojno čuvati uspomenu na naše žrtve. Svaki je novi križ zalag budućnosti i ove svete mise kruna su našeg rada i očitovanje našeg osjećaja poštovanja prema povijesti hrvatskog naroda. Oni koji to dublje gledaju, razumjeli su davno tu poruku“, poručuje gospođa Tomašević naglašavajući kako se projekt podizanja križeva razvija sad već standardnim ritmom. Tako je već postavljeno više od 20 000 križeva kao izravni pokazatelj kako ljudi razumiju što se na Bilima događa i što oni predstavljaju. Ima na Bilima mjesta za 50 000 križeva!

Primjerice, početkom kolovoza ove godine postavljeno je nešto manje od 700 novih križeva. A, sve je više diljem Bosne i Hercegovine pojedinaca, obitelji, povjerenstava i mjesnih zajednica koji se uključuju u inicijativu kako bi njihove žrtve dobile svoj križ. Tako su još otprije Posavljaci te mjesne zajednice iz Tomislavgrada pokrenuli postupak za podizanje križeva svojim stradalnicima. A, evo, nedavno su se, kaže nam sugovornica, vrijednim

primjerima istaknule Ljubuška Mjesna zajednica Crnopod te Čapljinske mjesne zajednice Zvirovići i Prčavci čiji su mještani zajedničkim nastojanjem osigurali postavljanje križeva za sve svoje žrtve koje do sada nisu bile obilježene.

Strpljivo i pouzdano

U pripremi su slične inicijative i u još nekim mjesnim zajednicama Širokog Brijega i Čitluka. Iza svega, daka, ko, stoji neumorni rad Povjerenstava čija predanost u očuvanju povijesne istine i poštovanja prema žrtvama, od samih početaka, u biti gradi ovo iznimno mjesto.

Oba sugovornika *Tjednika* napominju kako ljudi ovdje dolaze i s nadom da će dobiti informacije o njihovim najmilijima. I, uistinu, kažu, raspola-

Skočibušićeva Pieta

Na svetkovinu Sv. Josipa, prije tri godine, bilo je iznimno svečano. Uz tradicionalnu svetu misu, u okviru projekta *Groblje mira* postavljena je i skulptura *Pieta*, rad tomislavgradskog akademskog kipara **Ilije Skočibušića**.

Tom je prigodom umjetnik istaknuo svoju želju sjediniti žrtvu i patnju hrvatskog naroda s Kristovom patnjom i žrtvom. „Patnja suobličena s Kristom preobražava se u nadu uskrsnuća, a bez Krista postaje tragedija“, kazao je tom prigodom Skočibušić.

Bolje mjesto za Skočibušićevo djelo od Bila zbilja je teško naći.

žu s određenim podacima o žrtvama i obiteljima, a sve je otvoreno na uvid. No, baš obitelji kroz svoja svjedočanstva daju onaj posebni doprinos koji se slaže u arhiv za žrtve.

Polja na Bilima

Radi lakšeg pronalaženja križevi su razvrstani u četiri polja/sektora: A, B, C i D. Također, dostupan je i elektronski pretraživač na mrežnoj stranici *Groblja mira*. Križevi su porredani ukруг tako da su svi okrenuti prema središnjem križu. Na Bilima je tako: Polje za svećenike i crkvene osobe, Polje za Posavinu, Polje za Široki Brijeg... a posebno je, kako nam je kazao fra Mića, bilo važno da ovdje budu i križevi za Odžak jer je upravo on bio simbol stradanja u Drugom svjetskom ratu i poraću. A svoje mjesto imaju i Drinske mučenice.

„Imena žrtava prikupljaju se kroz suradnju s općinama, županijama i župama na razini cijele države. Dio popisa već je dostavljen našem uredu, dok na neke popise čekamo jer su u nekim područjima osnovana povjerenstva, a u nekima su još u procesu formiranja. Kako bilo, svake godine uključuje se sve više općina“, kazuje gospođa Tomašević ističući kako je riječ o vrlo zahtjevnu procesu koji traži vrijeme – pa mu tako i pristupaju. Strpljivo, ali pouzdano i temeljito. Uz to, fra Mića dodaje kako su se od početka glede popisa pobijenih isključivo držali onoga što radi Hrvatska biskupska konferencija i Biskupska konferencija BiH za hrvatski martirologij, a konzultiran je i popis koji je u Hercegovini napravljen krajem 1980-ih na izričito traženje **biskupa Pavla Žunića** od župnika. Slijedom čega, svjedoči fra Mića, Hercegovina do sada ima najbolji popis pobijenih.

Simboličan pokop

Također, naš sugovornik ističe kako smisao ovoga groblja nije traganje za zločincima i njihovo privođenje pravdi, nego traganje za žrtvama i omogućavanje im dostojna pokopa i sjećanja. Temeljna je ideja da svaka obitelj koja ne zna gdje je poginuo njezin član, na križu napiše njegovo ime i prezime te još neke sržne podatke, i taj križ postavi na *Groblju mira*. Na taj će način simbolično pokopati svoga člana i tako imati mjesto gdje će moći zapaliti svijeću i pomoliti se. Cijena jednoga križa doista je simbolična – 100 eura.

Zato na Bilima i jest *Groblje mira* – Bogu na slavu, a svijetu na istinu!

Utemeljitelj genetike bio je augustinac kao i Papa

Gregor Mendel rođen je 20. srpnja 1822. Postao je augustinski redovnik, uzgajao grašak u samostanskom vrtu u Brnu i zauvijek promijenio znanost...

Umro je 6. siječnja 1884., gotovo nepoznat izvan Brna

Krsnim imenom **Johann Mendel** rođen je u Heinzendorfu – malom poljoprivrednom selu u austrijskoj Šleskoj, danas na području Češke Republike – kao sin seljaka koji su generacijama obrađivali istu zemlju. Bio je bistro dijete iz naizgled posve nesvakidašnjeg okruženja, što je primijetio mjesni učitelj. Obitelj je ulagala svoje ograničene mogućnosti kako bi mu omogućila školovanje, a on je bio dovoljno nadaren da nastavi obrazovanje, premda si ga obitelj nikada nije mogla bez poteškoća priuštiti. Godine 1843., suočen s nedostatkom novca i narušenim zdravljem, poduzeo je praktičan korak koji će promijeniti povijest znanosti: stupio je u augustinsku opatiju Sv. Tome u Brnu, uzeo redovničko ime Gregor i postao redovnik.

Prema vlastitu svjedočanstvu, u samostan je barem djelomično stupio iz ekonomskih razloga. Augustinci u Brnu bili su obrazovana zajednica, smještena u središtu kulturnog i znanstvenog života grada, a opatija je nudila nešto što bi sin poljoprivrednika iz Šleske inače teško mogao dobiti: vrijeme, knjige i mogućnost sveučilišnog obrazovanja. Ono što je također nudila, iako se to tada nije moglo predvidjeti, bio je vrt.

Mendel je 1847. zaređen za svećenika i poslan na studij fizike i matematike na Sveučilište u Beču gdje je pokazao iznimnu nadarenost. U Brno se vratio 1853., počeo predavati prirodne znanosti u mjesnoj školi, a 1856. započeo pokuse koji će ga proslaviti – premda će do toga proći još 35 godina i premda slavu neće doživjeti za života.

Između 1856. i 1863. Mendel je u samostanskom vrtu u Brnu uzgojio i križao više od 28 000 biljaka graška. Tražio je obrasce u načinu na koji se osobine prenose s jedne generacije na drugu – visina biljke, boja, oblik sjemenke, oblik mahune. Otkrio je nešto što prije njega nitko nije uočio: nasljeđivanje nije bilo miješanje roditeljskih osobina, nego prijenos zasebnih, mjerljivih jedinica, koji se odvija prema matematičkim zakonitostima te se mogu predvidjeti i provjeriti. Svoje je rezultate 1865. predstavio Društvu za prirodne znanosti u Brnu, a 1866. ih objavio. Rad gotovo da nije privukao nikakvu pozornost. Vodeći znanstvenici toga vremena ili su ga ignorirali ili nisu shvatili njegovo značenje.

Mendel nije bio ogorčen. „Moje će vrijeme doći“, govorio je. Godine 1868. izabran je za opata samostana, što ga je potpuno zaokupilo administrativnim obvezama i uvelike okončalo njegov znanstveni rad. Preminuo je 6. siječnja 1884., gotovo nepoznat izvan Brna. Tek su 1900., kada su trojica neovisnih znanstvenika, svaki zasebno istražujući nasljeđivanje, naišla na njegov rad i odmah prepoznala njegovo značenje, Mendelovi zakoni ponovno otkriveni, a njihov autor prepoznat kao utemeljitelj moderne genetike. Tada je već 16 godina bio mrtav.

Anthony Esolen, pišući o Mendelu u časopisu *Magnificat*, uspoređuje ga s **Darwinom** – Mendelovim gotovo suvremenikom – i ističe ono što ih je razlikovalo: Darwin je imao svijet, tisak i trublju slave; Mendel je imao samostanski vrt, zajednicu molitve i strpljenje u tišini brojati grašak.

J.P.